

JAMES N. ROSENAU, **The Scientific Study of Foreign Policy** (revised & enlarged edition), Frances Pinter Ltd & Nichols Publishing Company, Exeter 1980, 577 sivua (paperback).

James N. Rosenau on epäilemättä tuotteliaimpia politiikan tutkijoita. Tätä kuvaa mm. se, että hän 1960- ja 1970-luvulla esitti useita huomattavan keskustelun synnyttäneitä teorioita. Hänen nykyisestä julkaisuvauhdistaan kertovat vuonna 1980 ilmestyvät neljä kirjaa, joista tässä käsiteltävä on ensimmäinen. Tutkijanuransa Rosenau aloitti jo 1950-luvun alussa, mutta saavutti laajaa kuuluisuutta alallaan vasta 1960-luvulla mm. toimittamallaan kansainvälisen politiikan yleisesityksellä »International Politics

and Foreign Policy» sekä sittemmin linkki-teoriailaan, ulkopolitiikan esiteoriailaan, valtioyhteisöjen adaptaation teoriaila jne. Tapasin Rosenau'n ECPR:n työryhmäkonferenssissa Grenoblessa kevättalvella 1978 ja panin merkille, ettei hän erityisemmin pahastunut eräiden osanottajien esittämää hänen teorioidensa jyrkkääkään kritiikkiä, vaan pikemminkin näytti pitävän siitä. Siinäkö on hänen tuotteliaisuutensa salaisuus?

The Scientific Study of Foreign Policy ilmestyi ensi kerran vuonna 1970 sisältäen joukon Rosenau'n eri yhteydessä julkaisemia artikkeleita ja hänen konferenssiesitelmäänsä. Kyseessä ei ollut kuitenkaan pelkkä erillisten töiden kokoelma, vaan kaikkien osien tarkoituksena oli kirjan nimeen liittyen todistaa ulkopolitiikan »skientististen» lähestymistavan etevämyys »epäskientistiseen» perinteiseen tutkimukseen verrattuna. Rosenaua voikin hyvällä syyllä kutsua yhdeksi behavioralismin isäksi ulkopolitiikan tutkimuksen alalla. Mitään varsinaista uutta tieteellistä ideaa hänen ohjelmansa ei sisältänyt, vaan se oli lähinnä behavioralismin opinkappaleiden soveltamista kansainvälisen valtiopolitiikan tutkimuksessa. Tässä yhteydessä ei ehkä ole aiheellista syventyä niihin Rosenau'n teoksen osiin, jotka sisältyivät ensimmäiseen laitokseen, vaan on pyrittävä uuden laitoksen lisäysten valossa seuraamaan hänen ajattelunsa viimeaikaisia vaiheita. Koska Rosenau on yksi ulkopolitiikan tutkimuksen johtavia nimiä, hänen ajattelunsa kehitys heijastaa alan kehitystä yleisemminkin.

Näyttäisi paljastuvan lähinnä kaksi suurta kehityslinjaa. Yhtäältä Rosenau kappaili 1970-luvulla events-analyysin puitteissa saadakseen selvyttä esiteoriansa ja myöhemmin adaptaatioteoriansa empiirisestä pätevydestä. Mutta kuten hän aiemmin oli hylännyt esim. linkkiteoriansa, näyttää nytkin seurauksena olevan jonkinlainen luopuminen. Kieltämättä esim. artikkeli »External and Internal Typologies of Foreign Policy Behavior: Testing the Stability of an Intriguing Set of Findings» osoittaa esiteorian hyvin yleisluontoisten kategorioiden soveltuvuuden kansainvälisen politiikan tapahtumien luokittelussa. Eräitä esiteorian kysymyksiä se myös onnistuu

testaamaan. Lopputuloksena on kuitenkin teorian korkeasta abstraktiotasosta johtuen niin ylimalkaisia tuloksia, että niiden arvo tieteenalan kehityksen kannalta on kyseenalainen. Yksi päätuloksista on siinä, että kun kansainvälisten tapahtumien, siis kansainvälisen toiminnan, määrä kasvaa, kasvavat myös sekä konflikti- että yhteistyötoimet. Mielenkiintoisinta artikkelissa on ehkä lopulta se, että eri lähteistä kootut tapahtuma-aineistot voivat antaa samoihin teoreettisiin kysymyksiin erilaisia vastauksia. Tätä ei tietenkään vielä voida pitää osoituksena events-analyysin vajavuudesta, vaan syntyy kysymys, mistä erot johtuvat. Tästä taas seuraa tehtävä: events-analyysia on kehitettävä niin, että sen tulosten reliabiliteetti saadaan nousemaan. Joka tapauksessahan kansainväliset tapahtumat kuuluvat harvoihin aineistoihin, joilla kansainvälisen politiikan yleisimpiä teorioita voidaan pyrkiä skientismin ehtojen mukaan testaamaan.

Merkittävin uuden laitoksen teoreettinen panos on ilmeisestikin artikkelissa »The Adaptation of National Societies: A Theory of Political Behavior and Transformation», jota ei esim. missään Suomen kirjastoissa ole ollut saatavilla alkuperäisessä monografia-asussaan. Tässä Rosenau on ottanut lähtökohdakseen W. Ross *Ashbyn* klassisen kybernetiikan teoksen »Design for a Brain — The Origins of Adaptive Behavior», johon perusti aikanaan kuuluisat kansainvälisen politiikan järjestelmien mallinsa *Morton Kaplanin*. Aivan ilmeisesti Rosenau on tiedostamattaan omaksunut myös *Parsonsin* ajatuksia yhteiskuntien funktionaalista välttämättömyyksistä. Rosenau'n mukaan jokaisella valtioyhteisöllä on olennainen poliittinen, taloudellinen, sosiaalinen ja fyysinen turvallisuuden rakenne, jotka esim. epäonnistuneen ulkopolitiikan vuoksi voivat järkkäytyä yli tiettyjen kriittisten rajojen. Tavallaan hän näkee kaikki valtiot jatkuvassa liikkeessä täydellisen kansainvälisen adaptaation ja täydellisen maladaptaation välisellä ulottuvuudella. Valtiyhteisön valittavissa on jokin neljästä vaihtoehdosta (adaptaatiomallista): omien rakenteiden mukauttaminen ympäristön vaatimuksiin, ympäristön mukauttaminen oman rakenteen

vaatimuksiin, tasapainon säilyttäminen oman rakenteen ja ympäristön välillä tai uuden tasapainon etsiminen niille molempien muutokseen turvautuen. Ajan kuluessa valtion adaptaatiomalli voi hypähtää mallista toiseen (Ashbyn kielellä »tasolta» tai »lehdeltä» toiselle), mutta historian kulun yleinen tendenssi näyttää Rosenauun mukaan olevan kohti säilyttävää adaptaatiota, jossa useimmat tai kaikki valtiot ovat tyytyväisiä kansainväliseen järjestelmään ja omaan asemaansa siinä. Hänen teoretisointinsa pysähtyy kuitenkin vaiheeseen, jossa lukija odottaa tälle tarkempia perusteita tai täsmällistä tulevaisuuden kansainvälisen järjestelmän mallikuvaa. Joka tapauksessa Rosenauun adaptaatioteoria on yksi 1970-luvun ulkopoliittikan tutkimuksen merkittävimpiä saavutuksia ja ainakin omasta mielestäni hänen tähänastisen teoreettisen ajattelunsa onnistunein tuote.

Rosenau näyttää käyvän alati yhä vakuuttuneemmaksi siitä, että ulkopoliittikan ja koko kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on jotain ratkaisevasti vialla, koska tieto ei kasva resurssien lisääntymisen ja odotusten mukaisesti. Mutta vikaa hän ei lähde etsimään skientistisestä tietoteoriasta tai metodista, vaan korostaa jatkuvasti sen etevyyttä. Sen sijaan hän katsoo artikkeleissa »Puzzlement in Foreign Policy» tieteenalansa laman johtuvan esitettyjen kysymysten »avoimuudesta» (»open-ended questions») ja todellisten askarruttavien kysymyksenasettelujen (»puzzles») puuttumisesta. *Newtonin* ajatustapaan vedoten hän uskoo suurten teorioiden syntyvän myös ulkopoliittikan oppialalle, kunhan kysymykset

opitaan »sulkemaan» ja oikein problematisoimaan. Tässä on paljon sellaista mihin voi yhtyä, mutta en ole varma, edesauttaako rosenauomaisen selvä skientismi oikean kysymystavan löytämistä.

Teoksen viimeisessä luvussa »Muddling, Meddling, and Modelling: Alternative Approaches to the Study of World Politics» Rosenau arvioi, että kansainvälisen politiikan oppialan kasvun kriisi johtuisi vanhentuneen — liian valtiokeskeisen — paradigman säilyttämisestä. Hän vaistoa sen marginaaliset korjausyritykset riittämättömiksi ja esittää vanhan mallin täydellistä romuttamista. Sen tilalle hänellä ei tosin ole vielä paljon tarjottavaa. Kirjan lopussa esiintyvä hahmotelma »aggregaatti»-paradigmaksi jäi ainakin minulle hämäräksi. Ennustan, ettei Rosenau kykene vastaamaan radikaaliin haasteeseensa tyydyttävästi lähivuosina, ellei itse kansainvälisessä järjestelmässä tapahdu mullistavia muutoksia. Esim. *John Burtonin* hämähäkinseittiteoritiat ja transnationalistien 1960-luvun lopulla käynnistyneet yritykset valtiokeskeisen mallin murentamiseksi eivät ole johtaneet mihinkään selvään paradigmanmurrokseen. Todennäköisemmin niihin sisältynyt kritiikki, joka sinänsä on varsin aiheellista, pystytään sittenkin integroimaan vanhaan valtiopoliittikan malliin.

Rosenau kirjoittaa pitkään, mutta hänen tekstinsä on aina kevyttä lukea. Hänen ajatuksensa askarroittavien kysymysten välttämättömyydestä voisi herättää keskustelua myös »yleisen valtio-opin» puolella.

Harto Hakovirta